

4. Кунц Г., О'Доннел С. Управление. Системный и ситуационный анализ управленческих функций. – Т. 2. – М.: Наука, 1981.
5. Менеджмент персонала. Функции и методы. – М.: Владос, 1993.
6. Функции и структура организации управления, их совершенствование / Под ред. Попова Г.Х. – М.: Экономика, 1973.
7. Сильченков А.Ф. Повышение эффективности управленческого труда. – М.: Экономика, 1981.
8. Організація управління : навчальний посібник / За ред. Г.Щекіна – К.: МАУП., 1998.
9. Hentze J., Kammel A., Lindern K. Personalführungslehre: Grundlagen, Funktionen und Modelle der Führung.
10. Hollander E.P. Leadership Dynamics: A Practical Guide to Effective Relationships. – N. Y., 1978.

*Селіверстова Н.І.
Нікопольський інститут
Запорізького державного університету*

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА У ЦІЛІСНІЙ ЄДНОСТІ ФУНКЦІЙ ВНУТРІШКІЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблеми педагогічної діагностики рівною мірою хвилюють і директора школи, і вчителя, і психолога, і соціального педагога. По суті педагогічна діагностика нараховує стільки ж років, скільки уся управлінсько-педагогічна діяльність. Керуючи школою, пізнавальною діяльністю учнів, керівник завжди намагався визначити і результати своїх зусиль.

Проте саме поняття “педагогічна діагностика” було запропоновано німецьким педагогом-дослідником Карлом-Гайнцем Інгекампом за аналогією з медичною та психологічною діагностикою лише у 1968 році.

За твердженням К.-Г.Інгекампа, педагогічна діагностика покликана, по-перше, оптимізувати процес індивідуального навчання, по-друге, в інтересах суспільства забезпечити правильне визначення результатів навчання, по-третє, діагностична діяльність здійснюється також тоді, коли йдеться не про поліпшення навчального процесу для окремих індивідуумів та осіб, що навчаються спільно, і не про отримання допомоги, а про набуття більш загальних пізнань,

наприклад, у питанні про те, наскільки придатні до застосування конкретні дидактичні методи, засоби тощо при навчанні учнів, що мають певні ознаки.

У зв'язку з тим, що характерним для педагогіки є не те, що вона керує процесом пізнання певної галузі, а те, що вона є теоретичним фундаментом практичної діяльності, педагогічна діагностика виконує тільки службову функцію внутрішкільної системи управління. У той же час, педагогічна діагностика як функція управління не може бути тільки виконавцем волі керівника школи. Педагогічна діагностика підпорядкована педагогічній етиці. Саме це й визначає її самостійність відносно інших функцій і методів діагностики.

Завдання педагогічної діагностики припускають протиріччя між:

1) діагностикою, що слугує поліпшенню навчального процесу і
2) діагностикою, що використовується при атестації педагогічних працівників. Це протиріччя часто призводить до конфліктів, якщо виконання обох завдань, як це має місце в школі, входить до обов'язків однієї особи – учителя.

Педагогічна діагностика, що слугує поліпшенню навчального процесу є невід'ємною частиною кожного спланованого навчального процесу.

Той, хто навчає іншого, у найширшому розумінні цього слова завжди стежить за тим, як той, хто навчається засвоює матеріал. Уроджений вихователь завжди розуміє труднощі, що виникають у навчальному процесі й більш гнучко реагує на них.

Щоб знизити можливість свавілля і протекції, незалежно від умов організації і проведення занять, діагностика, що слугує поліпшенню навчального процесу має орієнтуватися на такі цілі:

- визначення проглин у навчанні;
- планування наступних етапів навчального процесу;
- підтвердження успішних результатів навчання;
- корекція у випадку неправильної оцінки результатів навчання;
- поліпшення умов навчального процесу.

Зрештою, науково обґрунтована дидактика приречена на поразку, якщо вона не спиратиметься на багатий інструментарій максимально об'єктивних методів педагогічної діагностики.

Цей інструментарій було створено протягом ста років. Його історично орієнтований опис можна зустріти у працях багатьох досліджень. Вони вважають, що тесту шкільної успішності передували так звані "Scale Books" (шкаловані книги) англійця Джорджа Фішера, що з'явилися приблизно у 1864 році. У тому ж 1864 році американець Дж.М.Райс застосував свої таблиці з перевірки знань орфографії для вивчення дидактичних прийомів. У 1908 році учень Торндайка Стоун опублікував перший тест з математики. Після того, як Спілка американських шкільних рад у 1914 році відстояла об'єктивні методи оцінки, США заповнили бум тестів зі шкільної успішності. Дотепер діагностичні тести і тести, орієнтовані на конкретні критерії утворюють багатий асортимент тестів, що слугують удосконаленню управління пізнавальною діяльністю учнів. У одному із поважних американських довідників (Linguist) кожній з наступних чотирьох функцій педагогічного виміру (Educational Measurement) присвячується по главі: надання допомоги у навчанні, удосконалення процесу викладання, консультування у школі, визначення позицій у системі освіти (Plazierung). Це доводить, якого значення надається педагогічній діагностиці як функції управління навчальним процесом.

Діагностична діяльність, спрямована на визначення кваліфікації у значно більшій діяльності, залежить від відповідних суспільних структур і потреб.

У системі освіти в цілому за останнє десятиліття не спостерігається подальшого розвитку в галузі педагогічної діагностики. Й хоча в теорії тестування, методиці тестів, орієнтованих на певний критерій, а також у соціометрії досягнуто значних успіхів, на шкільну практику це ніяк не вплинуло. Педагогічна практика і управління школою наполегливо дотримуються авторитарних функцій управління і найвищою мірою недостатньо враховують зарубіжні досягнення в галузі педагогічної діагностики. Навчання шкільних працівників методам педагогічної діагностики залишається вкрай недостатнім.

Найважливішими методичними критеріями якості педагогічної діагностики є:

- 1) об'єктивність;
- 2) надійність;
- 3) валідність.

Діагностика вважається об'єктивною, якщо вдається максимально виключити інтерсуб'єктивні впливи того, хто діагностує. Об'єктивність потребує, щоб усі учні виконували одні й ті ж завдання в аналогічних умовах. Навряд чи спаде на думку вчителю вважати результати роботи, наприклад, з математики такими, що їх можна співставити, якщо одна частина учнів могла користуватися мікрокалькуляторами, а інша – ні; якщо одні учні мали удвічі більше часу для виконання завдання, ніж інші тощо.

Значно складніше забезпечити об'єктивність інтерпретації діагностичних даних. Про об'єктивність інтерпретації можна говорити лише в тому випадку, коли кілька осіб в однаковий спосіб інтерпретують одні й ті ж результати опрацювання даних, тобто встановлюють одні й ті ж взаємозв'язки. Вони можуть мати більш чи менш складний характер. Результат діагностування може бути включено згідно наявних таблиць норм до списку, що відображає успішність на відповідному шаблі навчання, або у відповідності з переліком навчальних цілей до списку, що відображає досягнутий рівень навчання. Проте може виявитися необхідним, щоб була об'єктивна інтерпретація, наприклад, даних діагностичного тестування, що визначає готовність дитини до школи, навчання, висновку шкільного лікаря, відомостей, отриманих від батьків, для того, щоб на підставі цих даних прийняти рішення про те, чи може дитина відвідувати школу, чи необхідні їй корекційні заняття, чи слід їй відвідувати школу повного дня, чи групу подовженого дня, або ж необхідною є допомога шкільного психолога чи соціального педагога. Прагнення до об'єктивності – це підсумок інтерсуб'єктивних впливів. Головне, щоб особи, які приймають рішення були знайомі з проблематикою і намагалися спершу проаналізувати дані, не висловлюючи своєї думки, обміркувати альтернативні інтерпретації і бути готовими до перевірки і перегляду прийнятих рішень.

Соціальний аспект управлінської ситуації також важливий для значення об'єктивності. Той, хто відмовляється від критерію об'єктивності, також відмовляється й від критеріїв надійності та валідності.

Під надійністю, чи то реабільністю діагностики розуміється ступінь точності, за яким можна виміряти ту чи іншу конкретну ознаку. Коефіцієнт надійності є кореляційним коефіцієнтом, що показує, якою мірою збігаються результати вимірювань, проведених в однакових умовах однією й

тою самою особою, тобто якою мірою результати вимірювання можна відтворити. Надійність вимірювання сама собою означає ще не багато, оскільки вона містить інформацію про те, наскільки точно проводиться вимірювання, не повідомляючи про те, що вимірюється. Однак вона є передумовою валідності – найважливішого критерію якості вимірювання.

Валідність необхідна для того, щоб визначити, чи насправді вимірюється те, що потрібно виміряти, встановити, чи щось інше. Щоб встановити, чи насправді діагностували те, що хотіли, ясна річ, потрібен критерій.

Залежно від виду критерію у методиці діагностики розрізняють чотири компоненти валідності:

- валідність змісту;
- валідність відповідності результатів, отриманих за допомогою різного інструментарію;
- валідність прогнозу;
- валідність конструкту.

Валідність змісту припускає чітку інтерпретацію навчальних планів за допомогою точних даних про необхідність навчальної діяльності, описів змісту бажаного результату тощо. Навчальні цілі, пройшовши подібну операціоналізацію, можуть бути перетворені безпосередньо на відповідні управлінські рішення.

Валідність відповідності допомагає встановити, якою мірою результати, отримані через використання діагностичного інструментарію, відповідають даним, отриманим іншими способами. Щоб врахувати, наприклад, відповідність між результатами діагностики знань учнів з математики і тією оцінкою, за допомогою якої вчитель висловив свою думку про успішність з математики того чи іншого учня, необхідно скористатися з коефіцієнту зв'язку Дж. Юла.

Валідність прогнозу дозволяє встановити взаємозв'язок між даними, отриманими в ході раніше проведеного опитування, і поведінкою, що спостерігається пізніше.

Наприклад, ми у досліді прогнозуємо подальше навчання учнів у школі-гімназії. Прогноз виконується до кінця навчання учнів у загальній школі у формі результатів психологічного тестування, рекомендацій учителів і

лікарів, загальних умінь і навичок, поведінки, успішності, особистих захоплень, інтересів, схильностей і здібностей тощо. Після закінчення десятого класу, а згодом напередодні закінчення школи-гімназії встановлюється взаємозв'язок із різними прогностичними даними. Прогнозування справляє стабілізуючий вплив на діяльність усього освітнього комплексу.

Валідність конструкту полягає в теоретичному поясненні діагностичних даних. Конструкт – це похідні, неприступні для безпосереднього спостереження, латентні комплексні ознаки, які можна розглядати як відносно довготривалі, що справляють вплив на нашу поведінку. Типовими конструктами, наприклад, є розумовий розвиток, інтровертність, почуття страху перед тими, хто інспектує школу тощо.

Для валідизації конструкту розроблено комплексні статистичні методи. Інструментарій вважається валідним у тому випадку, якщо за його допомогою діагностується те, що повинно діагностуватися.

При застосуванні у шкільних умовах особливого значення набувають валідність змісту внутрішкільного управління (загальне планування, навчальні плани і програми, їх зміст, цілі, форми, методи і результати), валідність відповідності і валідність прогнозу, тоді як валідність конструкту є важливою перш за все для психологічних методів педагогічної діагностики.

Проблема педагогічної діагностики у цілісній єдності функцій внутрішкільного управління тісно пов'язана з питаннями адаптивного, релевантного, партисипативного, функціонального та інших видів управління освітою взагалі. Виявлення нових якісних змін у системах внутрішкільного управління є можливим тільки за допомогою чіткої педагогічної діагностики.

Література

1. Берн Эрик Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы / Пер. с англ. – М.: ПРАМЕБ, 1992. – 384 с.
2. Диагностические методики как основа к развитию и воспитанию личности. Метод. Рекомендации / Под ред. Б.С.Кобзаря. – Сумы: МГИПП «Мрия», 1991. – 275 с.
3. Ингеркамп К. Педагогическая диагностика / Пер. с нем. – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.

4. Москвина Л. Энциклопедия психологических тестов. – Саратов, 1996. – 332 с.
5. Тест К.Томаса // Персонал. – 1996. – № 3. – С.95-102
6. Троцко А.В., Трубавина И.Н. Основы эвристической деятельности в управлении. Учебное издание. – Харьков, 1998. – 218 с.
7. Уткин Э.А. Сборник ситуационных задач, деловых и психологических игр и тестов по курсам «менеджмент», «маркетинг». – М., 1997. – 204 с.
8. Шевандрин Н.И. Социальная психология в образовании: Учеб. пособие. Концептуальные и прикладные основы социальной психологии. – Ч.1. – М.: ВЛАДОС, 1995. – 544 с.
9. Schettgen P. Führungspsychologie im Wandel. – Wiesbaden., 1991.

*Сліпчишин Л.
Інститут педагогіки і психології
професійної освіти АПН України*

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНИХ УЧИЛИЩ

Зміна суспільних орієнтирів, звільнення людини від догм її духовного розвитку, відкриття чималої кількості шляхів для застосування її знань та вмінь виявляють проблему зменшення зацікавленості серед учнівської молоді в опануванні робітничих професій. Людині, яка осягає дійсність в її конфліктних ситуаціях, коли повсюдно демонструють зовнішні вияви краси у вигляді гарного одягу чи мистецьких творів, важко переключити увагу і з натхненням виконувати свою прозаїчну роботу. Так виникає прихований (а чи справді прихований?) конфлікт між суб'єктами матеріальної та духовної культур. Для гармонійного осягнення довкілля необхідно змінити принципи освоєння матеріальної та духовної діяльності. Визначальна роль відводиться з цього приводу гуманітарним дисциплінам. Для зменшення конфліктності між матеріальним та духовним потрібно змінити підхід до опанування цими видами діяльності. Фахове навчання професіям машинобудівного напрямку доцільно проводити на межі психологічної установки, наприклад, “токаря – художника по металу”. Такий підхід у підготовці робітника дає можливість у